

December 2022, reviderad Juli 2023

Öppet brev till Sveriges Riksdag och regering angående ett hållbart svenskt jordbruk och livsmedelsproduktion för framtiden!

Undertecknande uppmanar regeringen och riksdagen att vidta snabba åtgärder för att minska den akuta risken för livsmedelsbrist och stärka utvecklingen av ett långsiktigt hållbart och robust Sverige. Den pågående situationen med kriget i Ukraina, stigande bränsle- och elpriser samt vårt beroende av omvärlden, särskilt för livsmedelsförsörjningen, har tydligt visat oss vårt sårbara läge. Sverige och många andra länder har en självförsörjningsgrad på mindre än 50%. Vi kan inte blunda för denna risk, och vi behöver agera nu för att undvika kaos.

Vi är i akut behov av att rädda delar av lantbruket från konkurs. Vi måste satsa på att utveckla ett hållbart jordbruk som kan möta framtidens utmaningar. Det kräver en ekonomi som främjar primärproduktion inom lantbruket och som möjliggör expansion genom innovativa metoder, som växthusbaserad odling. För att möta både de kortsiktiga behoven och möjliggöra en omställning mot hållbart jordbruk behöver vi investera i kritisk produktion av växtnäring, utsäde och syntetisk diesel från rå-biogas i nya typer av anläggningar. Dessa insatser bör baseras på en sund och långsiktig ekonomi som först och främst uppfyller behoven hos både lantbruket, försvaret och andra kritiska verksamheter när det gäller drivmedel. På längre sikt måste vi bygga upp en inhemsk livsmedelsproduktion och omvärdera ekonomin i hela värdekedjan för att minska beroendet av bidrag.

Vi står inför risken att många jordbruk går under, och det är då viktigt att fundera över vem som kommer att ta över. Vi kan inte tillåta en sådan situation att uppstå.

På kort sikt är det avgörande att undvika konkurser inom jordbrukssektorn, samtidigt som vi måste utöka och säkra den inhemska produktionen på lång sikt. För att uppnå detta krävs insatser såsom kretsloppsbaseade avloppssystem, inhemsk produktion av utsäde, växtnäring och bränslen på nya sätt. Vi måste omstrukturera produktionsmetoder, logistik och förädling för att minska behovet av transporter och förpackningar. Dessutom måste vi fundera över vår köttproduktion och övergå till växtbaserad proteinproduktion och biogas som fordonsbränsle. Detta är en komplex fråga som inte kan lösas genom enkla åtgärder eller mer bidrag.

Slutligen vill vi vädja till alla berörda parter, inklusive banker, finansinstitut, AP-fonder, livsmedelsproducenter, politiska beslutsfattare och affärskedjor, att samarbeta för att lösa dessa centrala frågor som påverkar oss alla. Vi måste agera nu för att säkra vår framtid och skapa en hållbar och trygg livsmedelssektor i Sverige.

Vi vill med detta upprop uppmana alla berörda parter: banker, finansieringsinstitut, AP-fonder, livsmedelsproducenter, politiska beslutsfattare och affärskedjor att samarbeta för att lösa dessa för oss alla ytterst centrala frågor.

Sven Erik Johansson, Nibble Lantbruk AB

Gunnilla Masreliez- Steen, Styrelseordf Kontura AB

Sven Lindgren, fd Kommunråd, Landshövding och ordförande i Hushållningssällskapens förbund, Civildövsvarsförbundet

Erik Dahlquist, Professor, Mälardalens universitet

S.Anders Christensson, Civilingenjör, f d Försvarshögskolan och FMV

Björn Martén, Civilingenjör, medgrundare av Centrum för ekoteknik och Biogasföreningen i Sverige, hållbarhetsexpert

Sven Ostner, Arkitekt

Ture Sjöblom, Apotekare

Alexandra Karlsdotter Stenström, Hållbarhetsinitiativet

Alexander Rudenstam, Hållbarhetsinitiativet

Mats Brunell, Hållbarhetsinitiativet

Kontakt

Kontakt och ytterligare information om Hållbarhetsinitiativet och dess nästa steg med detta Upprop och agendan som följer

Se även vår webb, där vi går igenom förutsättningar, gör analyser och synteser samt utvecklat en plan för ett hållbart robust samhälle i ett brett och globalt perspektiv.

Bilagor: Åtgärdsförslag och analys

Åtgärdsplan

Vad måste göras?

För att säkerställa ett konkret och heltäckande förslag för att långsiktigt stärka livsmedelsproduktionen i Sverige och minska vår sårbarhet, presenterar vi nedanstående åtgärder. Åtgärder som även är bra lösningar för utvecklingsländer då även de har brist på växtnäring, utsäden och vatten, vilket är grunden till landsbygden avfolkas även där.

Steg 1: Jordbruksakut

För att undvika en omfattande våg av konkurser inom jordbruket och säkerställa kontinuitet i livsmedelsproduktionen, föreslår vi inrättandet av en "Jordbruksakut". En särskild fond bör inrättas för att aktivt tillhandahålla kapital- och likviditetstillskott för att upprätthålla verksamheterna. Detta kan uppnås genom villkorade aktieägartillskott och långsiktiga lån.

Steg 2: Nysatsning på inhemsk produktion

För att säkra tillgången till kritiska resurser som konstgödsel, dieselbränsle och utsäde, behöver vi öka den inhemsk produktionen på nya sätt. Detta kräver en förstärkt tillgång till utsäde, fröer, vatten och växtnäring. Vi föreslår att etablera anläggningar som kombinerar växtnäringproduktion från vall, gödsel, kretsloppsbaseerat avloppsavfall och svinnsprodukter från livsmedelsindustrin och handeln. Dessa småskaliga biogasanläggningar möjliggör produktion av kretsloppsbaseerad "NPK-gödsel" och syntetisk diesel genom överskott av biogas. Detta överskott kan användas för drift av biogasanläggningar, uppvärmning av växthus för frukt och grönsaker samt andra ändamål som fodertorkning och lokal elproduktion. Genom att sprida dessa anläggningar över landet kan vi öka den inhemska livsmedelsproduktionen och säkerställa tillgången till drivmedel för jordbruket, försvaret och reservkraftförsörjning.

Vi förespråkar också nyetablering av förädlingsverksamheter som mejerier, kvarnar och andra förädlingsanläggningar. Vi bör även undersöka möjligheten att utnyttja befintliga slakthusresurser för utbyggnad av lokala slakterier. Detta minskar inte bara transportbehovet utan ger också bättre ägarkontroll och styrning.

För att främja hållbarhet och ekonomisk stabilitet bör fördelningen av marginaler inom värdekedjan balanseras, så att primärproducenter erhåller en rimligare marginal.

Finansiering kan ske genom AP-fonder, bidrag från banker och finansinstitut samt genom särskilda statliga "Green-bonds".

Steg 3: Långsiktig uppbyggnad av en fungerande livsmedelssektor

På lång sikt måste vi fokusera på att skapa ett hållbart jordbruk som är i balans med naturen och bevarar den biologiska mångfalden. Detta inkluderar utveckling av nya odlingsmetoder som bevarar jordens fertilitet över tid. Vi bör utforska metoder som permakultur och användning av Terrapreta-kol i större utsträckning. Minskad användning av kemikalier och gifter är en nödvändighet, liksom övergång till lokalproducerade och konsumerade produkter för att minska transportbehoven och förpackningsavfall på grund av transportskador.

För att minska beroendet av begränsade resurser, såsom konstgödsel och fosfor, måste vi säkerställa att växtnäring kommer från kretslopp av näringsämnen. Detta kan uppnås genom etablering av småskaliga modulära kretsloppssystem som minskar behovet av färskvatten och möjliggör återanvändning av näringsämnen som fosfor lokalt som värmeenergi. Dessa system bör ersätta dagens avloppssystem. Dessutom bör vi utforska möjligheten att använda takutrymmen för solceller både för elproduktion och värmeproduktion genom samspel med mark- och bergvärme.

För att uppnå en långsiktig och hållbar livsmedelssektor behöver även det finansiella ramverket omstruktureras. För närvarande utgör subventioner relaterade till jordbrukssektorn ungefär 65% av EU:s budget. Denna byråkrati och kostnader bör minska och regelverk bör anpassas till verkligheten.

Vi uppmanar alla berörda parter, inklusive banker, finansinstitut, AP-fonder, livsmedelsproducenter, politiska beslutsfattare och affärskedjor, att samarbeta för att lösa dessa centrala frågor som påverkar oss alla. Genom att vidta konkreta och genomförbara åtgärder kan vi öka livsmedelsproduktionen, minska vår sårbarhet och främja en hållbar framtid för Sverige och andra länder.

Vår analys

Sverige är som vi konstaterat i stort helt importberoende av livsmedel så när som på potatis, socker och spannmål samt morötter. Vi har ca 10 dagars buffert i landet och våra butiker har från 1-2 dagars buffert i mindre butiker och upp till ca fem dagar i större enheter.

Vi har några få stora slakterier, mejerier, kvarnar och förädlingsverksamheter. Detta innebär att vi är beroende av omfattande transporter för vår försörjning i alla led.

Den globala livsmedelssituationen är ansträngd. Stora markområden i USA har blivit icke fertila genom monokultur och omfattande utarmning p g a mono-kulturodling och giftbehandling under lång tid som lett till matjordsskiktets flykt. Vi har nått en maximal användning av jordens resurser och förlitar oss idag på användning av konstgödsel och produktionsmetoder som inte är hållbara över tid. Jordens fertilitet över tid är huvudutmaningen, och måste tas på största allvar.

Genom Ukraina-krisen och Corona-pandemin kommer produktionen av spannmål att kraftigt gå ner. Enbart Ukraina producerade drygt 10 % av jordens spannmål. Det finns således inga "lager" att importera från i den nära framtiden. Detsamma gäller konstgödsel där brytbara fosfater utgör en ändlig resurs sett i ett hundraårsperspektiv.

För jordbruket i Sverige har ekonomin och marginalerna i verksamheten under lång tid varit mycket låga, man talar om mindre än 5% marginal i primärledet. Följdeffekterna av dåliga skördar och prisökningar medför ökade foderpriser för djurhållande verksamheter. Prisökningar på el och bränsle, utsäden och konstgödsel gör nu att konkurser närmar sig. Prisbilden i livsmedelsledet hålls än så länge nere av import, men transportpris-ökningar gör att situationen är svår också för affärsledet. Ytterst har vi konsumenter också märkt av dessa kostnadsökningar. I framtiden handlar det om att det inte finns varor att köpa då det inte heller finns ett "lager" utomlands, alla lever "ur hand till mun".

Genom ökade energikostnader för gas, olja och kol så har de storskaliga konstgödsselfabrikerna i såväl Tyskland som England lagt ner sin produktion. Priserna på konstgödsel har ökat avsevärt redan. Det råder även ev risk för brist på utsäde till vårbruket.

Dessa såväl lokala som globala utmaningar måste vi hitta en lösning för och den börjar med lokal produktion till lokal konsumtion som strategi och ett hållbart jordbruk över tid, ett jordbruk som har en rimlig ekonomi.